

πώς είναι μάταια όλα ἐκεῖνα τὰ βήματα ποὺ κάνουμε γιὰ νὰ ξεπεράσουμε τὸν ἄνθρωπο. "Όλα αὐτὰ τὰ σβήνει ὁ θάνατος· ἄρα είναι μάταια. Δὲν σβήνει, ὅμως, ὁ θάνατος ὅτι είναι μέσα μας ἄνθρωπινο· αὐτὸν τὸ παίρνει μαζύ του ὁ θάνατος καὶ τὸ φυλάει, τὸ προστατεύει ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸν ἀφανισμό, τὸ κρατάει καὶ τὸ διασώζει ὡς τὴ Δευτέρα Παρουσία! "Αν σβήνει μὲ τὸ θάνατο ἡ δόξα, δὲ σβήνει ἡ ἀγάπη· ἂν σβήνει ἡ εὐτυχία, δὲ σβήνει ὁ πόνος.

Τὰ μυστικὰ αὐτὰ δὲ θέλησε νὰ μοῦ τὰ πεῖ ὁ φίλος μου ὁ Πέρ Γκύντ. Κανένας νεκρός δὲ μᾶς τὰ λέει. Κάποιος, ὅμως, μέσα μου ἀρχίσε νὰ μοῦ τὰ λέει τὰ μυστικὰ αὐτά, κάποιος ποὺ δὲν είναι ἐκ τοῦ κόσμου.

"Οσοι μ' ἀκοῦτε τὴν ὥρα τούτη — ἔσεις οἱ ἀόρατοι ποὺ κατακλύζετε τὸν τόπο — προσέξτε τὰ λόγια ποὺ σᾶς εἶπα, γιατὶ δὲν ξέρω ἂν θὰ μπορέσω νὰ τὰ ξαναπῶ. Δὲν ξέρω καν ἂν τὴν ἡμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος ποὺ σᾶς μιλοῦσα. Ποιός μπορεῖ νὰ ξέρει ἂν ἡ φωνὴ του είναι πάντοτε ἡ φωνὴ ἡ δικὴ του; Κι' ἂν ἡ φωνὴ ποὺ ἀκοῦτε είναι πραγματικὰ ἡ δικὴ μου φωνή, δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ πιάνει ἡ ἀκοή μου τὰ λόγια ποὺ σᾶς λέω.

Τέτοια λόγια εἶπε ὁ Ζαρατούστρας, ὅταν σ' ὀλόκληρο τὸν ὄριζοντα τῶν ματιῶν του δὲ φαινόταν πιὰ κανένας.

17

Καὶ τὴν ἄλλη μέρα πῆγε πάλι στὸ ἴδιο σημεῖο τῆς γῆς καὶ, κοιτάζοντας γύρω του ὃς ἔκει ὅπου ἔφταναν τὰ μάτια του καὶ μὴ βλέποντας κανέναν, ἀρχίσε πάλι νὰ μιλάει. Καὶ εἶπε:

'Ἀκοῦστε με ὅσοι δὲ μ' ἀκοῦτε. Θάναι πολὺ ἀργά ἂν δὲν προσέξτε σήμερα τὰ λόγια μου, τὰ λόγια ποὺ δὲν ξέρω ἂν εἰμ' ἐγὼ ὁ ἴδιος ποὺ σᾶς τὰ λέω. 'Ἀκοῦστε με ὅσοι ἔχετε ὥτα γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦτε.

Εἶπα — καὶ τὸ ξαναλέω — ὅτι πρέπει ν' ἀγαπᾶτε τὸν πλησίον σας. Γιατὶ τὸ λέω αὐτό; Τὸ λέω, τάχα, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη, γιὰ ὅποιον ἀγαπάει, είναι ἀπὸ μόνη της καλή; Ναί, τὸ λέω καὶ γι' αὐτὸν τὸ λόγο. 'Αλλὰ τὸ λέω καὶ γιατὶ είναι καλὸς ὁ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ.

Λένε ὅτι στὸν κόσμο ὑπάρχει πολλὴ κακία. "Οχι, στὸν κόσμο περσεύει ἡ καλωσύνη καὶ ὅχι ἡ κακία. Περσεύει ἡ καλωσύνη καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ χέρια νὰ τὴν παραλάβουν. Είναι ἀνάγκη

νὰ ρυθμισθεῖ τὸ γρηγορώτερο ἢ προσφορὰ καὶ ἢ ζήτηση τῆς καλωσύνης μὲ τρόπο τέτοιο ποὺ νὰ μὴν ὑπάρχει ὑποκατανάλωση τῆς καλωσύνης.

‘Ο μέγας Ζαρατούστρας, ἐκεῖνος ποὺ ἡμουν ἄλλοτε ἔγῳ ὁ ἕδιος, ἔλεγε ὅτι ἐπρεπε ν’ ἀποφεύγουμε τὶς πιὸ πολλὲς βρύσες, γιατὶ ὅπου πίνει τὸ σκυλολόϊ, ἐκεῖ εἶναι τὸ νερὸ δηλητηριασμένο.

Ποῦ τὸ εἶδε, τάχα, ὁ μέγας Ζαρατούστρας τὸ σκυλολόϊ; Πότε γνώρισε στ’ ἀλήθεια τοὺς ἀνθρώπους; Καὶ πότε ἔσκυψε νὰ πιεῖ ἀπὸ τὴ βρύση τὸ πηγάδι ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἀνθρωποι; “Αν τοῦφεραν στὰ χεῖλη του νερὸ δηλητηριασμένο, θὰ τοῦ τῶφεραν τὰ ἕδια του τὰ χέρια καὶ ὅχι τὰ χέρια ἄλλων· καὶ θὰ τὸ ἄντλησαν τὸ δηλητηριασμένο νερὸ τὰ χέρια του ἀπὸ κάποιο πηγάδι ὅπου ὁ ἕδιος θάριξε μέσα δηλητήριο γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ λέει ὅτι εἶναι δηλητηριασμένο κ’ ἐπικίνδυνο. Καὶ τώρα μπορεῖ νὰ πιεῖ ὁ ἀνύποπτος καὶ διψασμένος ὅδοιπόρος ἀπὸ τὸ πηγάδι αὐτὸ καὶ νὰ δηλητηριαστεῖ. Καὶ τὸ κρῆμα θὰ βαρύνει τὸ μεγάλο Ζαρατούστρα, δηλαδὴ θὰ τὸ πληρώσω ἔγῳ, ὁ διάδοχός του, Ζαρατούστρας ὁ Μικρός.

Ναί, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἡ καλωσύνη εἴν’ ἐκείνη ποὺ περσεύει στὸν κόσμο, ὅπως περσεύουν τὰ νερὰ ποὺ χύνονται στὴ θάλασσα· καὶ ὅμως, ἐνῶ περσεύουν τόσα νερά, ὑπάρχει λειψυδρία. Δὲν εἶναι ἡ λειψυδρία ἀπόδειξη ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ νερά. “Ετσι δὲν εἶναι καὶ ἡ κακία ἀπόδειξη ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀρκετὴ καλωσύνη. ‘Απλούστατα, ἀφίνουμε καὶ χύνονται οἱ πιὸ μεγάλες ποσότητες τῆς καλωσύνης στὴ θάλασσα. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμα οἱ κακοὶ ἔχουν καλωσύνη μέσα τους ποὺ πάει χαμένη καὶ χύνεται στὴ θάλασσα.

“Ἐχω ἴδει σὲ μάτια κακούργων καλωσύνη ποὺ δὲν εἶδα στὰ μάτια ἐκείνων ποὺ εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος φιλάνθρωποι καὶ ἡθικολόγοι. Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος φιλάνθρωποι — προπάντων οἱ κυρίες τῶν φιλανθρωπικῶν συλλόγων — προσφέρουν ἀκόμα καὶ τὴν καλωσύνη ποὺ δὲν ἔχουν. Οἱ κακούργοι δὲ βρίσκουν τρόπο νὰ προσφέρουν οὔτε τὴν καλωσύνη ἐκείνη ποὺ κατέχουν. Δὲν τοὺς τὴ ζήτησε κανένας, κ’ ἔτσι δὲν ξέρουν οὔτε οἱ ἕδιοι πόση παρακαταθήκη καλωσύνης ὑπάρχει μέσα τους.

Δὲν τὰ βάζω, βέβαια, οὔτε μ’ ἐκείνους ποὺ εἶναι φιλάνθρωποι· κι’ αὐτοὶ τὴ δουλειά τους κάνουν. ’Αλλὰ μὴ νομίζετε ὅτι ὅση καλωσύνη ὑπάρχει στὸν κόσμο τὴν ἔχουν μονοπωλήσει αὐτοί. “Οχι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί· εἶμαι γενικά καὶ τὰ τῶν μονοπωλίων·

προπάντων, ὅμως, κατὰ τῶν ἡ θικῶν μονοπωλίων. "Αν δὲν εἴχαμε στὸν κόσμο παρὰ μόνο τόση ποσότητα – καὶ τέτοια ποιότητα – καλωσύνης, ὅση ἔχουν οἱ ἔξ ἐπαγγέλματος φιλάνθρωποι, δὲ θάξιζε νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι στὸν κόσμο ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὸν πολὺν ἄνθρωπισμὸ τῶν φιλανθρώπων θὰ εἶχαν πάψει νὰναι ἄνθρωποι. Καὶ δὲ θὰ γίνονται ὑπεράνθρωποι γιὰ νὰ δικαιωθεῖ τούλαχιστον καὶ νὰ εὐχαριστηθεῖ ὁ μέγας Ζαρατούστρας ποὺ συχνὰ τὸν λυπτοῦμαι ποὺ ἔμεινε ἀδικαίωτος καὶ ἀνικανοποίητος· θὰ γίνονται, ἀπλούστατα, καλὰ κατοικίδια ζῶα ποὺ θάκαναν ὅ, τι θὰ τοὺς δασκάλευαν οἱ φιλάνθρωποι, προπάντων οἱ φιλάνθρωπες κυρίες· καὶ θὰ κουνοῦσαν τὴν οὔρα τους ὅταν θὰ τὶς ἀντίκρυζαν.

Ξέρω ὅτι τὴ στιγμὴ αὐτὴ λέω καὶ κακίες· οἱ κακίες μου ὅμως αὐτὲς εἶναι μικρὲς καὶ ἀθῶες· λέω κακίες γιὰ χάρη τῆς καλωσύνης. Πρέπει, μάλιστα, νὰ γίνεσαι καμμιὰ φορὰ καὶ λιγάκι ἀπάνθρωπος ἀπέναντι τῶν φιλανθρώπων γιὰ νὰ τοὺς κάνεις καλό.

Τί εἶναι, τάχα, ἐκεῖνο ποὺ μᾶς κάνει συνήθως νὰ μὴ βλέπουμε στὰ μάτια τῶν κακῶν τὴν καλωσύνη ποὺ ὑπάρχει μέσα τους; 'Ο ἐγωῖσμός μας εἰν' ἐκεῖνος ποὺ μᾶς κάνει νὰ μὴν τὴ βλέπουμε· 'Επειδὴ μιὰ κακία μᾶς ἔθιξε, νομίζουμε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ μᾶς ἔθιξε μὲ τὴν κακία του εἶναι κακός. 'Εμένα μ' ἔθιξαν οἱ κακίες ἄνθρωπων ποὺ δὲν καταδέχθηκαν κἄν νὰ γίνουν ἔχθροί μου καὶ νὰ μὲ μεσήσουν. Κι' αὐτὸς εἶναι τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, γιατὶ ἡ κακία ποὺ δὲν ὄφελεται σὲ ίδιοτέλεια εἶναι ἡ χειρότερη ἀπ' ὅλες τὶς κακίες. 'Ωστόσο, ξέρω – τὸ εἶδα στὰ μάτια τους – ὅτι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἥταν κακοὶ ἀπέναντί μου, χωρὶς κἄν νὰ μὲ θεωρήσουν ἄξιο νὰ γίνουν ἔχθροί μου, ἔχουν μεγάλη παρακαταθήκη καλωσύνης μέσα τους· καὶ φταίω ἐγὼ ποὺ δὲν είμαι σὲ θέση ν' ἀπλώσω τὰ χέρια μου μὲ τρόπο τέτοιον ποὺ νὰ μοῦ τὴν προσφέρουν τὴν καλωσύνη τους. Κι' αὐτὸς ὁ νεαρός, ὁ ποιητὴς τοῦ νέου 'Αμλέτου, ὁ ζητητὴς τοῦ μηδενός, ὁ φοιτητὴς μὲ τὴν εἰρωνικὴ διάθεση, εἶναι χωρὶς ἄλλο ἔνα καλὸ παιδί· ἀλλὰ δὲ μπόρεσα νὰ γίνω οὔτε ὁ πατέρας του, οὔτε ὁ ἀδελφός του, οὔτε ὁ μεγαλύτερος φίλος του. Θὰ τὰ καταφέρω, τάχα, μιὰ μέρα νὰ συνδεθῶ μαζί του; Θάταν μεγάλη ἡ μέρα αὐτὴ γιὰ μένα· κι' ἵσως καὶ γιὰ κεῖνον.

'Η καλωσύνη εἰν' εὔκολη· ἡ κακία δὲν εἶναι. Γι' αὐτὸς οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, ἐπιδιώκοντας ὅ, τι εἶναι πιὸ δύσκολο, γί-

νονται κακοί· δηλαδή δὲ γίνονται κάν κακοί, γιατὶ ἀπλούστατα δὲ μπορεῖ νὰ γίνουν ὅ,τι δὲν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν τούς κακούς. Γιὰ νὰ σκοτώσεις ἔναν ἄνθρωπο ἥ καὶ γιὰ νὰ τοῦ βγάλεις μόνο τὸ μάτι, χρειάζεται κόπος· γιὰ νὰ τὸν ἀφήσεις νὰ ζήσει ἥ νὰ βλέπει ἀπὸ τὰ δυό του μάτια, δὲ χρειάζεται κανένας κόπος. "Ετσι προτιμοῦν πολλοὶ ὅ,τι εἶναι δύσκολο καὶ χρειάζεται κόπο· προτιμοῦν τὴν πράξη ἀπὸ τὴν παράλειψη. 'Ο Ἀμλέτος ποὺ τόσοι σκοτώθηκαν ἐξ αἰτίας του ἥ μὲ τὸ χέρι του καὶ ποὺ σκοτώθηκε, κατὰ βάθος μὲ τὸ χέρι του, κι' ὁ ἕδιος, ἔδειξε ἔνα φοβερὸ δυναμισμὸ ἀπὸ ἀβουλία, διστακτικότητα καὶ ἀπὸ τὴ δίψα του νὰ κάνει κάτι· ὁ Ἀμλέτος, βέβαια, ἦθελε νὰ κάνει τὸ καθῆκον του, ἐκτελώντας τὴν ἐντολὴ τοῦ ἀδικοσκοτωμένου πατέρα του· οἱ περισσότεροι, ἀν καὶ οὐσιαστικὰ ἀβουλοί, κάνουν τὸ κακὸ ὅχι κάν γιὰ νὰ ἐκτελέσουν ἔνα ιερὸ καθῆκον, ἀλλὰ γιὰ νὰ κάνουν ὅ,τιδήποτε, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι εἶναι δυναμικοί. Κ' ἔχουν τόση καλωσύνη μέσα τους ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι !

"Αν διψοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ κάνουν κάτι, ἀν ποθοῦν τὴν πράξη, πρέπει νὰ τοὺς πληροφορήσω ὅτι καὶ ἡ καλωσύνη εἶναι πράξη. Μπορεῖ νὰ μὴ χρειάζεται ἴδιαίτερος κόπος καὶ μεγάλος δυναμισμὸς γιὰ νὰ μὴ βγάλεις τὸ μάτι τοῦ διπλανοῦ σου· ὠστόσο, πράξη εἶναι καὶ τὸ νὰ μὴ τοῦ τὸ βγάλεις, γιατί, ἀφίνοντάς τον νὰ βλέπει καὶ μὲ τὰ δυό μάτια, θὰ ἴδει καὶ σένα καλύτερα, καὶ ἡ συνάντηση τῶν ματιῶν σας μπορεῖ νάναι πράξη, ἡ πράξη τῆς στοργῆς, ἡ πράξη τῆς τρυφερότητας. "Αν δὲν κάνεις τὴν κακία σου, δὲ σημειώνεται μόνο μιὰ παράλειψη, ἀλλὰ μπορεῖ ἡ παράλειψη τῆς κακίας νάναι καὶ πράξη.

"Ακοῦστε με, λοιπόν, ὅσοι ἔχετε ὥτα γιὰ νὰ μὴ ν ἀκοῦτε ! 'Η καλωσύνη ποὺ ὑπάρχει μέσα σας, μέσα σ' ὅλους τοὺς ἄνθρωπους, μπορεῖ, ἀν δὲν τὴν ἀφίνετε νὰ πηγαίνει χαμένη καὶ νὰ χύνεται στὴ θάλασσα, νὰ κάνει καὶ τὴν ἔρημο νὰ γίνη πρασινάδα καὶ νὰ γεμίσει ἄνθη. "Ετσι θὰ λείψει κάθε ἔρημος ἀπὸ τὸν κόσμο. 'Αφότου δὲν ὑπάρχουν ἄλλωστε προφῆτες, τί χρειάζεται πιὰ ἡ ἔρημος ; 'Εγὼ δὲν είμαι προφήτης· καὶ κανένας δὲν εἶναι πιὰ προφήτης. Εἴμ' ἔνας ἄνθρωπος ποὺ γνωρίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ ποὺ λυπᾶται ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπο.

Τέτοια λόγια εἶπε ὁ Ζαρατούστρας, ὅταν σ' ὀλόκληρο τὸν ὄριζοντα τῶν ματιῶν του δὲ φαινόταν πιὰ κανένας.. E.Y.D. K.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγε ὁ Ζαρατούστρας καὶ πάλι στὸ ἴδιο σημεῖο τῆς γῆς. Καὶ ἀρχισε πάλι νὰ μιλάει καὶ νὰ λέει :

Ἄκοῦστε με ὅσοι βρίσκεστε πέρ’ ἀπὸ τὸν ὅριζοντα. Τὰ κύματα τῆς φωνῆς μου θὰ σᾶς φτάσουν μιὰ μέρα κ’ ἐκεῖ. Θὰ φτάσουν, εἴτω, σὰν ἔνα ὑπόλοιπο ἥχου. Τὸ ὑπόλοιπο θάναι ἵσως καλύτερο ἀπὸ τὸ σύνολο.

Δὲν ἥταν κι’ ὁ μέγας Ζαρατούστρας τόσο κακὸς ὅσο φαινόταν καὶ ὅσο προσπαθοῦσε νὰ σᾶς κάνει νὰ πιστέψετε ὅτι εἶναι. Τοῦ ξέφυγαν ρητὰ πού, δίχως νὰ τὸ θέλει, μᾶς ἔδειξαν καὶ τοῦ μεγάλου Ζαρατούστρα τὴν τρυφερή πλευρὰ καὶ τὴν καλωσύνη. Ζητοῦσε — κ’ ἥταν κι’ ὁ ἴδιος πρόθυμος νὰ δώσει — τὴ μεγάλη ἀγάπη· καὶ ἡ μεγάλη ἀγάπη ὑπερνικάει, ὅπως συνήθιζε νὰ λέει, τὴ συγγνώμη καὶ τὴ συμπόνια.

Ἐτοι, γιὰ χάρη τῆς μεγάλης ἀγάπης θυσίαζε ὁ μέγας Ζαρατούστρας τὴ μικρὴ ἀγάπη, τὴν καθημερινή, τὴν ἀγάπη τῆς στιγμῆς, τῆς καθεμιᾶς στιγμῆς. "Αν δὲν ἔρθει, ὅμως, ποτὲ ἡ ὁρά τῆς μεγάλης ἀγάπης, δὲν πρέπει τάχα νὰ γνωρίσει ὁ ἀνθρώπος καμμιὰν ἀγάπη ;

Ἐγὼ σᾶς λέω ὅτι δὲ θὰ ρθεῖ ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁρά τῆς μεγάλης ἀγάπης, ἀν δὲν περάσει ὁ ἀνθρώπος κι’ ἀπὸ τὴ μικρὴ ἀγάπη τῆς καθεμιᾶς στιγμῆς. Καὶ δὲν ξέρω καν ἀν ὑπάρχει ποσότητα στὴν ἀγάπη· ἡ κάθε ἀληθινὴ ἀγάπη εἶναι ἵση μὲ τὴν ἄλλη· ἡ μεγάλη εἶναι στὸ βάθος ἵση μὲ τὴ μικρή. Εγὼ ἦμουν ἄλλοτε ὁ μέγας Ζαρατούστρας καὶ τώρα είμαι ὁ μικρός· ἐγὼ ποὺ πέρασα ἀπὸ τὴ μεταμόρφωση αὐτή, σᾶς λέω ὅτι ἡ καρδιὰ τοῦ μικροῦ Ζαρατούστρα εἶναι ἵση μὲ τὴν καρδιὰ τοῦ μεγάλου. Δὲν ἔξερε, ὅμως, ὁ μέγας Ζαρατούστρας ὅτι ξέρω ἐγὼ, γιατὶ ἐκεῖνος δὲ γνώρισε καὶ τὶς δυὸ καταστάσεις· ἔτσι περίμενε νὰ μπεῖ στὴν καρδιὰ του κάτι πιολὺ μεγάλο ποὺ ἡ καρδιὰ του δὲ μποροῦσε νὰ τὸ χωρέσει· κ’ ἔτσι ἔμεινε ἡ καρδιὰ του τραγικὰ ἀδειανή.

Άλλὰ καὶ στὴν ποιότητα δὲ διαφέρει διόλου ἡ μεγάλη ἀπὸ τὴ μικρὴ ἀγάπη. Ἡ συγγνώμη καὶ ἡ συμπόνια δὲν εἶναι χαρακτηριστικὰ μονάχα τῆς μικρῆς ἀγάπης. Καὶ ἡ μεγάλη ἀγάπη ξέρει νὰ συγχωρεῖ καὶ νὰ συμπονάει. Καὶ δὲν εἶναι διόλου ἀνάγκη — μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δείξουμε ὅτι είμαστε σπουδαῖοι — νὰ φαινόμαστε σκληροὶ καὶ νὰ προσφέρουμε (ὅπως τὸ εἶχε ἀποιτήσει

ό μέγας Ζαρατούστρας) στὸ φίλο μας ποὺ πάσχει ἐνα κρεββάτι σκληρό, ἐνα κρεββάτι ἐκστρατείας. "Αν ἔχουμε στὴ διάθεσή μας μαξιλάρια μαλακά, σᾶς λέω νὰ τοῦ τὰ δίνετε γιὰ ν' ἀκουμπάει καλύτερα καὶ πιὸ ἀναπαυτικὰ τὸ πονεμένο του κεφάλι.

Δὲν εἶναι δεῖγμα τῆς μεγάλης ἀγάπης ἡ ἀπόστασή της ἀπὸ τὴν ἀγάπη τὴ μικρή. Δεῖγμα τῆς μεγάλης ἀγάπης εἶναι ὅτι εἶναι ἔξισου ἀληθινὴ ὅσο ἡ μικρή. "Αν δὲ θέλει νῶναι ἀλλιώτικη ἀπὸ τὴ μικρή, τότε μπορεῖ νὰ γίνει ἡ ἀγάπη μας μεγάλη.

Τὰ λόγια αὐτὰ θὰ φτάσουν μιὰ μέρα κοντά σας, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, που ἔπιμένετε νὰ βρίσκεστε πέρ' ἀπὸ τὸν ὄριζοντα τῶν ματιῶν μου. Δὲν εἴμαι φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Είμαι φωνὴ ποὺ φτάνει σὰν ψίθυρος στὸ αὐτὶ τοῦ καθενός. Οἱ ψίθυροι φτάνουν πολὺ πιὸ μακριὰ κι' ἀπὸ τὴν πιὸ δυνατὴ φωνή. Τοὺς παίρνουν τὰ καλάμια πλαΐ στοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ στάχυα στὶς μεγάλες πεδιάδες καὶ τοὺς μεταφέρουν ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, ἀπὸ καρδιὰ σὲ καρδιά. Ἐγὼ μπορεῖ νὰ χαθῶ· καὶ ἵσως πρέπει νὰ χαθῶ. Ὁ λόγος μου ὅμως — ἡ μᾶλλον κάποιο ὑπόλοιπο ἀπὸ τὸ λόγο μου — δὲ θὰ χαθεῖ ποτέ.

"Ετσι μίλησε ὁ Ζαρατούστρας, κλείνοντας τὴν τριλογία τῶν ὅμιλιῶν ἐκείνων ποὺ ἀκούστηκαν ὅταν σ' ὄλόκληρο τὸν ὄριζοντα τῶν ματιῶν του δὲ φαινόταν πιὰ κανένας.

19

'Ο Ζαρατούστρας γύριζε μιὰ μέρα στοὺς δρόμους τῆς μεγάλης πολιτείας μὲ τὸ αἴσθημα ὅτι μπαίνει ὁ κρίσιμος χρόνος του. 'Η μέρα ἐκείνη ἦταν Πρωτοχρονιά. Καὶ δὲν ἦταν, γιὰ τὸν Ζαρατούστρα, μονάχα ἡ πρώτη μέρα τοῦ ἔτους. 'Ο Ζαρατούστρας εἶχε τὸ αἴσθημα ὅτι ἦταν ἡ πρώτη μέρα κάποιου αἰώνα.

Καὶ εἶπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας : Μήπως εἶναι σήμερα ἡ πρώτη μέρα τοῦ ἔτους ὀχτακόσια ; "Αν εἶναι τὸ αἴσθημά μου σωστό, τότε φέτος πρέπει νὰ στεφθεῖ ὁ Καρλομάγνος στὴ Ρώμη. "Ετσι τὸ τέλος τὸ δικό μου θὰ συνδυασθεῖ μ' ἐνα μεγάλο ιστορικὸ γεγονός. Καὶ θὰ ἐπισκιασθεῖ ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό. Καὶ ἵσως πρέπει νὰ ἐπισκιασθεῖ. Αὐτὴ εἶναι χωρὶς ἄλλο ἡ ἀποστολή μου : νὰ ἐπισκιασθῶ.

Μήπως, ὅμως, δὲ μπαίνουμε στὸ ἔτος ὀχτακόσια καὶ εἶναι σήμερα ἡ πρώτη μέρα τοῦ ἔτους χίλια τριακόσια ; Νομίζω ὅτι αὐτὸς εἶναι πολὺ πιθανώτερο. Μπαίνουμε ἵσως στὸ ἔτος ποὺ μέσα

στ' ἀπύθμενα βάθη κάποιας νύχτας του ἄρχισε ὁ Δάντης νὰ γράφει τὴ Θεία Κωμωδία. "Αν αὐτὸς εἶναι ἀλήθεια, τότε τὸ τέλος μου θὰ συνδυασθεῖ μὲ τὸ ξεκίνημα τῆς πιὸ μεγάλης πορείας ποὺ δοκίμασε ἀνθρωπος ὡς τὰ τώρα. Θὰ μπορέσω, τάχα, νὰ συνοδεύσω τὸν Δάντη, ἔστω καὶ ὡς ἀθέατος σύντροφος, στὴ μεγάλη του πορεία; Καὶ θὰ μπορέσω νάμαι πλάϊ του, ὅταν θάχει πιὰ ἀποσυρθεῖ ὁ Βιργίλιος καὶ θὰ τὸν παραλάβει ἡ Βεατρίκη; Θ' ἀκούσω, τάχα, τὸν ὕμνο τοῦ Ἀγίου Βερνάρδου πρὸς τὴ μητέρα Ἔκείνου, τὴν κόρη τοῦ ἴδιου τῆς τοῦ γιοῦ;

Δὲν ξέρω — **όχι**, δὲν ξέρω, οὔτε θέλω νὰ τὸ μάθω — σὲ ποιὸ ἔτος μπαίνουμε σημερα. Μπορεῖ νὰ μπαίνουμε στὸ 1900, μπορεῖ καὶ στὸ 1956, μπορεῖ καὶ σὲ κάποιο ἀπὸ τ' ἀναρίθμητα ἔτη ποὺ ἔρχονται... Τί σημασία ἔχει, τάχα, σὲ ποιό ἔτος μπαίνουμε; Τὸ καθένα εἶναι σὰν ὅλα τ' ἄλλα καὶ ὅλα εἶναι σὰν τὸ καθένα. Κ' ἔγως εἶμαι σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι σὰν καὶ μένα. "Ολοι εἴμαστε τὸ ἴδιο: ἀνθρώπινοι, πολὺ ἀνθρώπινοι.

"Ο Ζαρατούστρας ἔλεγε τὰ λόγια αὐτὰ στὸν ἑαυτό του χωρὶς νὰ ντρέπεται ποὺ ἥταν μελαγχολικός. Ἡ μελαγχολία — εἶπε μέσα του — εἶναι τὸ πιὸ εὐγενικὸ ψυχικὸ καθεστῶς τοῦ ἀνθρώπου· εἰν' ἔκεινο ποὺ ταιριάζει στὴν ἀξιοπρέπειά του. Τί πρέπει νὰ κάνει ὁ ἀνθρωπος; Μήπως πρέπει νὰ χάσκει καὶ νὰ χοροπηδάει; Ἡ μελαγχολία εἶναι ἡ πιὸ καθαρὴ ἀπόδειξη ὅτι τοῦ Θεοῦ γένος ἔσμέν.

Καὶ ὁ Ζαρατούστρας πῆγε νὰ γιορτάσει τὴν Πρωτοχρονιὰ — τὴν πρώτη μέρα τοῦ πιὸ κρίσιμου ἔτους του — πλάϊ στὴν παλιὰ πύλη τῆς μεγάλης πολιτείας, μὲ τὴν ἐλπίδα — πρώτη φορὰ εἶχε τέτοια ἐπιθυμία κ' ἐλπίδα — νὰ ξαναδεῖ τὸν τρελό, ἔκεινον ποὺ τὸν εἶχαν ἄλλοτε βγάλει «ἡ μαῖμοῦ τοῦ Ζαρατούστρα».

"Οταν ἔφτασε ὁ Ζαρατούστρας στὴν παλιὰ πύλη, ἀναζήτησε γύρω του τὴ φυσιογνωμία τοῦ τρελοῦ. Κάτι ἀλητόπαιδα ποὺ εἶχαν μαζευτεῖ πλάϊ στὴν πύλη τὸν κοίταξαν περίεργα. Κ' ἔνα ἀπὸ τ' ἀλητόπαιδα εἶπε στ' ἄλλα: Λές ὁ τρελὸς νάταν ὁ Λάζαρος καὶ ν' ἀναστήθηκε; Καὶ τ' ἀλητόπαιδα ἔσκασαν σὲ κάτι περίεργα γέλια, σὲ γέλια σπασμωδικὰ καὶ νευρικὰ ποὺ ἔδειχναν πώς ἥταν φοβισμένα.

Γιατί μαζευτήκατε ἔδω; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας τ' ἀλη-

τόπαιδα πού τὸν κοίταζαν μὲ περιέργεια καὶ μὲ κάποιο δέος.

Περιμένουμε νὰ δοῦμε μιὰ κηδεία, ἀπάντησε ἔνα ἀπὸ τὸ ἀλητόπαιδα· ἀλλὰ τώρα ποὺ σᾶς βλέπουμε, κύριε, δὲν ξέρουμε ἂν πρέπει νὰ περιμένουμε· μπορεῖ νὰ ματαιώθηκε ἡ κηδεία· μοιάζετε πολὺ μ' ἐκεῖνον ποὺ πέθανε.

“Ωστε... πέθανε; — ρώτησε ὁ Ζαρατούστρας ποὺ κατάλαβε ἀμέσως ὅτι τὸ ἀλητόπαιδα ἐννοοῦσαν τὸν τρελό, τὴ «μαϊμοῦ τοῦ Ζαρατούστρα».

Ναί, κύριε, ἀπαντᾷει τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἀλητόπαιδα· εἶχε παρακαλέσει τὸν παπᾶ τῆς ἐνορίας νὰ τὸν περάσει, ὅταν πεθάνει, κάτω ἀπὸ τὴν πύλη.

‘Απὸ τὴν πόλη πρὸς τὰ ἔξω ἡ ἀπόξω πρὸς τὴν πόλη; — ρώτησε ὁ Ζαρατούστρας.

‘Απόξω πρὸς τὰ μέσα, ἀπάντησε τὸ ἀλητόπαιδο· ὅπως εἴπε τοῦ παπᾶ, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ καλύτερος φίλος του — ὁ σωσίας του, ὅπως ἔλεγε — ἀποφάσισε νὰ μπεῖ στὴν πολιτεία μας καὶ νὰ μείνει ὄριστικὰ ἐδῶ, ἐπιθυμοῦσε κι’ ὁ ἕδιος νὰ ξαναμπεῖ πρὸς τιμήν του νεκρός.

Ἐνῶ μιλοῦσε ὁ Ζαρατούστρας μὲ τὸ ἀλητόπαιδα, φάνηκε ὁ παπᾶς μὲ τὸ σταυρὸν μπροστὰ καὶ τὸ φέρετρο πίσω ἀπὸ τὸ σταυρό. Κανένας δὲν ἀκολουθοῦσε τὴν κηδεία.

Τὸ ἀλητόπαιδα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ζαρατούστρα προχώρησαν αὐτόματα, χωρὶς καμμιὰ προσυνεννόηση, καὶ τάχθηκαν κανονικὰ καὶ μὲ πένθιμη σοβαρότητα πίσω ἀπὸ τὸ φέρετρο.

Μὲ πρόλαβε, εἴπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας· ὃς τώρα ἦταν ἐκεῖνος ἡ μαϊμοῦ· ἔλεγε ὅτι ἔλεγα ἔγώ· κ’ ἔκανε τὶς χειρονομίες καὶ τοὺς μορφασμοὺς ποὺ ἔκανα ἔγώ. Πρώτη φορὰ ἀποφάσισε ν’ ἀντιστρέψει τοὺς ὄρους· πῆρε πρῶτος τὴν ἀπόφαση νὰ πεθάνει καὶ μοῦ ἀφαιρεῖ τὸ δικαίωμα νάμαι πρωτότυπος στὸ θάνατό μου· πῆρε τὴ μάσκα τοῦ νεκροῦ ποὺ θάμαι ἀναγκασμένος νὰ τὴ δανειστῶ ἔγὼ ἀπὸ τὸ πρόσωπό του καὶ νὰ τὴ φορέσω. Δὲν πειράζει, ὅμως· αὐτὸν ἦταν πιὸ δίκαιο καὶ πιὸ σωστό. “Έχω τὸ αἰσθημα ὅτι παρακολουθῶ τὴν κηδεία μου· ἔτσι δὲ θὰ χρειαστεῖ ἵσως νὰ μὲ κηδέψουν ἐμένα.

Τὸ νεκροταφεῖο — ἔνα ἀπὸ τὰ πολλὰ τῆς μεγάλης πολιτείας — δὲν ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὴν παλιὰ πύλη. ‘Ο παπᾶς ποὺ συμπαθοῦσε τὸν τρελὸν κ’ ἦταν κι’ ὁ ἐκτελεστῆς τῆς διαθήκης του (ὁ τρελὸς εἶχε ἀφήσει μερικὰ χιλιάρικα γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ εἶχε

διατυπώσει τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸν περάσουν ἀπὸ τὴν παλιὰ πύλη), εἶχε φροντίσει γιὰ τὸν τάφο. Τ' ἀλητόπαιδα ἀκολούθησαν βουβὰ τὸν Ζαρατούστρα, ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἐνταφιασμὸ τοῦ τρελοῦ, ως τὴν παλιὰ πύλη. Καὶ ὁ Ζαρατούστρας εἶπε στὸν ἀλητόπαιδα πρὶν τ' ἀποχωρισθεῖ :

Σᾶς εὐχαριστῶ ποὺ ἔτιμήσατε τὸ φίλο μου. Τὸν ἔλεγαν τρελό· τὸν λέγατε χωρὶς ἄλλο τρελὸ κ' ἐσεῖς· ἔτσι τὸν ἔλεγα κ' ἔγώ. Ἡταν, ὅμως, σπουδαῖος ἄνθρωπος ὁ φίλος μου αὐτὸς ποὺ ἦταν λιγώτερο τρελὸς καὶ λιγώτερο μωρὸς ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους. Ἡταν ὁ φύλακας τῆς παλιᾶς πύλης ποὺ ἀχρηστεύθηκε ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, πρὶν γεννηθεῖτε. Τί φύλαγε ὁ τρελὸς φυλάγοντας τὴν πύλη ποὺ εἶναι πιὰ ἀχρηστη; Οἱ πολλοὶ φυλᾶνε καὶ προστατεύουν ὅτι εἶναι χρήσιμο. Φυλάγοντας ὅτι τοὺς εἶναι χρήσιμο, δὲν κάνουν τίποτε περισσότερο ἀπὸ ὅτι κάνουν καὶ οἵτε λῶναι. ‘Ο τρελὸς ἔκανε κάτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅτι κάνουν καὶ οἱ τελῶναι. Καὶ κάποιο νόημα εἶχε ἡ πράξη αὐτὴ τοῦ τρελοῦ· ὁ προορισμός του ἦταν μεγάλος. Ἀλλοτε—ὅταν ἡ πύλη αὐτὴ ἦταν ἡ μοναδικὴ εἰσόδος στὴν πόλη—τὴ φύλαγαν τὴν πύλη πολλοὶ ἔνοπλοι γιὰ νὰ μὴ μποῦν οἱ βάρβαροι. Τώρα τὴ φύλαγε ὁ τρελὸς γιὰ νὰ μὴ βγοῦν ἀπὸ τὴν πόλη οἱ βάρβαροι. Τοὺς χρειαζόμαστε καὶ πρέπει νὰ μείνουν. Ο τρελὸς ἤξερε περισσότερα ἀπὸ μᾶς. Τί θὰ γίνει τώρα ἡ παλιὰ πύλη χωρὶς τὸν τρελό;

Τ' ἀλητόπαιδα ποὺ παρακολούθησαν μὲ μεγάλη σοβαρότητα τὰ λόγια τοῦ Ζαρατούστρα, φώναξαν ὅλα ἐν χορῷ :

Θὰ τὴ φυλᾶμε ἐμεῖς τὴν πύλη! Θὰ τὴ φυλᾶμε ἐμεῖς!

‘Ο Ζαρατούστρας χαμογέλασε πικρά, εὐχαρίστησε πάλι τὸν ἀλητόπαιδα κι’ ἀπομακρύνθηκε.

“Ἐτσι γιόρτασε ὁ Ζαρατούστρας τὴν Πρωτοχρονιά· κ' ἦταν ἡ πρώτη μέρα τοῦ πιὸ κρίσιμου ἔτους του.

20

‘Ο θάνατος τοῦ τρελοῦ εἶχε μιὰ μεγάλη ἐπίδραση στὴν ψυχὴ τοῦ Ζαρατούστρα.

‘Ἡταν, τάχα, ὁ τρελὸς τῆς πύλης κάποιος ἄλλος ἄνθρωπος ἢ μήπως ἥμουν ἔγὼ ὁ ἴδιος; — ἔλεγε ὁ Ζαρατούστρας μέσα του· ἐν ὅμως ἦταν ὁ τρελὸς τῆς πύλης ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός μου, πῶς ἔξτρεῖται ὅτι ἐκεῖνος πέθανε κ' ἔγὼ ζῶ; Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου

νεκρό· καὶ βλέπω μὲ τὰ μάτια μου τὸν ἑαυτό μου ζωντανό. Καὶ ἀν ἀκόμα ὑποθέσω πώς ὁ τρελὸς δὲν πέθαινε στ' ἀλήθεια καὶ ὅτι πρόκειται γιὰ νεκροφάνεια, στὸν τάφο ὅπου τὸν ἔθαψαν — καὶ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου νὰ τὸν θάβουν — θὰ πνίγηκε, θᾶπαθε ἀσφυξία, δὲ μπορῶ πιὰ νὰ ὑποθέσω ὅτι ἔξακολουθεῖ νὰ ζεῖ. Ἐνῶ ὅμως ἐκεῖνος ἔπαψε νὰ ζεῖ, ἐγὼ ζῶ. "Αρα, δὲν ἦταν ὁ τρελὸς τῆς πύλης ὁ ἑαυτός μου. Τὸν γνώριζαν ἄλλωστε καλὰ τ' ἀλητόπαιδα καὶ ὁ παπᾶς τῆς ἐνορίας· δὲ μπορεῖ λοιπὸν νὰ βρέθηκε ὁ τρελὸς μπροστὰ στὴν πύλη μονάχα τὶς δυὸς-τρεῖς φορὲς ποὺ βρέθηκα ἐκεῖ ἐγώ. "Αν δὲν εἶχα τὴν ἀπόδειξη ὅτι τὸν γνώρισαν καὶ ἄλλοι, δὲ θὰ μποροῦσα νάμαι βέβαιος ὅτι ἦταν ἄλλος καὶ ὅτι δὲν ἦταν ὁ ἑαυτός μου. Τὸ γεγονός ὅτι ζῶ, ἐνῶ ἐκεῖνος πέθαινε, δὲ θᾶταν ἀρκετό γιὰ νὰ μὲ πείσει ὅτι δὲ ν ἦταν ὁ ἑαυτός μου. Καὶ δὲ θᾶταν ἀρκετό, γιατὶ δὲν εἶναι διόλου βέβαιο ὅτι ζεῖ ὅποιος νομίζει ὅτι ζεῖ. "Οπως ὑπάρχει νεκροφάνεια, ἔτσι ὑπάρχει καὶ βιοφάνεια. Κ' ἔχω τὸ αἴσθημα ὅτι εἶναι πολλοὶ οἱ ἀνθρωποὶ ποὺ νομίζουν ὅτι ζοῦν, ἐνῶ εἶναι πρὸ πολλοῦ πεθαμένοι ἡ δὲν ἔχουν ποτέ τους γεννηθεῖ στ' ἀλήθεια.

Κ' ἔξακολούθησε ὁ Ζαρατούστρας νὰ λέει στὸν ἑαυτό του: Γιατί τὸν περιφρονοῦσα ἄλλοτε τὸν τρελὸς τῆς πύλης καὶ τώρα μ' ἔχει τόσο ἐπηρεάσει — σχεδὸν πλήξει — ὁ θάνατός του; Τὸν περιφρονοῦσα, προπάντων ὅσο ἥμουν ὁ μεγάλος Ζαρατούστρας, γιατὶ στὸ πρόσωπό του νόμιζα πώς ἔβλεπτα τὸν ἕδιο τὸν ἑαυτό μου. Καὶ στὸ βάθιος — αὐτὴ ἦταν μιὰ καλὴ πλευρὰ τοῦ μεγάλου Ζαρατούστρα — περιφρονοῦσα τὸν ἑαυτό μου. Τὸν περιφρονοῦσα, ὅμως, χωρὶς νὰ ὅμολογῶ ὅτι ἡ περιφρόνησή μου εἶχε στόχο τὸν ἕδιο τὸν ἑαυτό μου· αὐτὴ ἡ ἀνειλικρίνεια καὶ ἀτολμία ἦταν μιὰ κακὴ πλευρὰ τοῦ μεγάλου Ζαρατούστρα.

Καὶ εἶπε στὸν ἑαυτό του ὁ Ζαρατούστρας: Τώρα ποὺ πέθαινε ὁ τρελὸς τῆς πύλης — ἡ « μαϊμοῦ τοῦ Ζαρατούστρα » — δὲν ξέρω ἀν ἔχω τὸ δικαίωμα πιὰ νὰ ἔξακολουθῶ νὰ διεκδικῶ ἐγὼ τὴν ὑπαρξή μου. Μὲ τὸ νὰ μὲ μιμεῖται ἐκεῖνος, κατάφερνα κ' ἐγὼ νὰ ὑπάρχω· τώρα ποὺ δὲ θὰ μὲ μιμεῖται πιὰ ἐκεῖνος, πῶς θὰ μπορῶ ἐγὼ νὰ ὑπάρχω, νὰ δρῶ, νὰ διδάσκω; Μήπως ὁ θάνατός του σημαίνει καὶ τὸ δικό μου τέλος; Μήπως ἥρθε τὸ τέλος μου πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα μου;

Μεγάλες ἦταν οἱ ἀμφιβολίες ποὺ ἀρχισαν νὰ κυριεύουν τὴν σκέψη τοῦ Ζαρατούστρα.